

územních skupin, sousedství: zda tyto skupiny existují, jaká je hranice lokálních skupin a které vnější a vnitřní podmínky působí na jejich vznik a trvání.

Při sociologickém průzkumu obytných čtvrtí jde o problém tzv. „společensví“ a problém spokojenosti obyvatel v novém prostředí, příbuzenské svazky, sousedské vztahy a neformální sociální vztahy. Problémy vztahů mezi generacemi, sociální izolace přestěhovaných, zejména žen, jsou přechodnými jevy a během několika let se obyvatelstvo novým podmínkám přizpůsobí.

Staré dělnické čtvrti jsou založeny na tzv. matrilokálním rodinném systému, ve kterém se kolem starší matky soustřeďuje lokální příbuzenská skupina. Některé průzkumy ukazují, v jakém smyslu ovlivňuje prostorové uspořádání domů a urbanistické řešení sousedské vztahy, např. jak působí blízkost a orientace domů, řešení ulic a intenzita dopravy na tvoření sousedských vztahů a přátelství.

Další průzkumy se zabývají problémem starých lidí — závislost na výpomoci rodiny nebo sousedů.

Výzkum obytných čtvrtí zjišťuje spokojenost obyvatel s novými byty, domy a občanským vybavením. Zkoumá důsledky přestěhování na rodinné svazky, rodinný rozpočet a způsoby života rodiny, na zaměstnání obyvatel, na dětské hry, na kvalitu výživy, na životní úroveň, na přestupky mládeže, event. důvody návratu přestěhovaných rodin do původních bydlišť.

Část sociologického výzkumu města tvoří typologie města a studium ekologické struktury, tzn. zkoumání zákonitostí v rozložení obyvatelstva na území města a stanovení příčin tohoto rozložení. Sem patří fakta o vlivu dojíždění do zaměstnání, o chování a jednání dojíždějících. Tito lidé mají silný vztah jak k místu bydliště, tak k místu zaměstnání a v důsledku toho obce, z kterých většina lidí dojíždí do zaměstnání jinam, mají nerozvinutý společenský život a sníženou sociální aktivitu svých občanů.

Aplikovaná sociologie města a bydlení je jedním z nejlépe rozvinutých sociologických oborů ve Velké Británii, schází jí však teoretická základna a syntéza dosavadních výsledků. Tlak praxe a potřeba plánovacích orgánů vyjadřovat sociologické závěry a sociologické doporučení formou tzv. standardů nutí pracovníky tohoto oboru k většímu pochopení skutečnosti, že sociologie si získá své oprávnění jako věda jen tehdy, jestliže přispěje k řešení sociálních problémů.

\*

Jiří Musil: *Sociologické studium vzájemných vztahů průmyslu a města*

(Předneseno na druhém semináři o výzkumu města Ostravy 7. 6. 1965).

Z časopisu Sociologie města a bydlení, VÚVA č. 7/1965.

V rámci obecné teorie organizace socialistické společnosti mohou být ohniskem společenské organizace výrobní instituce (zdra-

votní péči, péči o děti a rekreaci zajišťují závody, nebo mohou společenskou organizaci zajišťovat územní orgány. Nejobvyklejší formou, běžnou i u nás, je organizace kombinovaná.

Faktické ekonomicko-spoolečenské vztahy mezi průmyslovými závody a jejich sídly se rozvíjejí především v oblasti pracovních sil (počet, kvalita a stabilita pracovních sil, doprava na pracoviště, bydlení, rekreace). — Komplexním předpokladem příznivého vývoje vztahů mezi průmyslem a městem je vytvoření dobrého životního prostředí.

Decentralizace průmyslu vztah mezi průmyslem a městem uvolňuje.

Stagnující města s nerozvinutou průmyslovou výrobou jsou důkazem vzájemné podmíněnosti průmyslu a města.

\*

Miluše Pazderová: *Sociologický průzkum městských center, 1. část: Ostrava-Poruba.*

Z časopisu Sociologie města a bydlení, VÚVA č. 1/1966

Závěry, které lze podle autorky považovat spíše jen za náměty pro další práci, se zabývají některými aspekty životního prostředí: nákupy potravinářského a průmyslového zboží, službami, veřejným stravováním, možnostmi kulturního využití, se speciálním zaměřením na průzkum míry závislosti obyvatelstva Poruby na blízké Ostravě na jednotlivých úsecích oblasti spotřeby. Podniky veřejného stravování, ač dobře vybaveny, jsou navštěvovány slabě. Celková bilance veřejného kulturně společenského života je značně nepříznivá. Poruba je však městem s vyhraněnou jednostrannou funkcí: městem-noclehárnou, a má zatím ještě řadu vad. Ostří kritických připomínek z řad obyvatelstva však bylo utlumené tím, že pozornost většiny obyvatel se soustředila na základní skutečnost, že v Porubě získali byt.

Richard Glazar — Karel Fink

### Jugend in der modernen Gesellschaft

Sborník vydaný pod redakcí Ludwiga von Friedeburga. Neue Wissenschaftliche Bibliothek, sv. 5 — Sociologie, Köln-Berlin 1965, str. 564.

Bez jakýchkoliv proklamací se dnes sociologie mládeže stala nejen samostatnou, ale i nezládnutelnou disciplínou. Jednou z forem, jak čelit této hyperprodukcí a zabránit trouchnění nových poznatků, je vydávání sborníků. Jejich zvláštní variantou je Neue Wissenschaftliche Bibliothek, která ve svém pátém svazku přináší 32 statí předních světových sociologů zabývajících se problematikou mládeže. Nepřináší původní články, psané pro tento sborník, ale výňatky z knih a závazné statí přejaté z různých časopisů, které ve svém souhrnu podávají přehled o stavu a posuvu v této vědní oblasti za poslední léta. Tuto časově velmi náročnou práci, vybrat z řady často těžko dostupných publikací to nejdůležitější, za

čtenáře již udělal známý západoněmecký sociolog Ludwig von Friedeburg, kterému šlo především o zachycení šíře problematiky a mnohosti názorů, a proto úmyslně volil i stati vzájemně polemizující. Ze zaměření vydavatele vyplývá i nestejná kvalita převzatých statí. Zatímco v prvním díle knihy, nazvaném *Mládež a moderní společnost*, převažují osobité a koncepční teorie, v druhém díle (*Mládež v socializačním procesu*) jsou zařazeny i některé statí, vhodné spíše pro učebnici sociologie mládeže.

Každý díl je dále rozdělen do částí blíže specifikujících statí tam zařazené. První část prvního dílu, nazvanou *Věk a společnost*, uvádí stať Karla Mannheima *Problém generací*, jež otevřela tuto diskusi již v roce 1928. (Všechny ostatní statí jsou z posledních let.) Autor v ní odsuzuje pozitivistický a romantickohistorický přístup k této otázce a snahu objevit historické zákony na podkladě biologie, a proti nim se dovolává pojetí generace u Diltheye, ba i Heideggera, a jejich názorů o kvalitativní sounáležitosti vrstevníků, jejich vnitřní časovosti a osudovosti této vzájemné závislosti. Rozebírá názory historika umění Pinder a závěrem zdůrazňuje nepřerušitelnou kontinuitu generací a intenzivní vliv mladých právě na nejstarší generaci, která je pro své životní zkušenosti elastičtější a v určitých otázkách proto schopnější změnit svůj postoj než střední generace, jež je v struktuře společnosti pevně zakotvena a na společenském systému silněji závislá.

Na K. Mannheimu navazuje stať izraelského sociologa Samuela N. Eisenstadta (vyňatá z jeho knihy *From Generation to Generation*), v níž si všímá tvoření věkových skupin v jednotlivých společnostech. Rozebírá význam iniciačního ritu v primitivních společnostech, jímž jsou mladí lidé nejen seznámeni se svými jednoznačnými povinnostmi i zákony společenství, do něhož vstupují, ale jsou po tomto obřadu ihned uznáváni za plnohodnotné členy kmene. Eisenstadt zdůrazňuje význam rodiny především jako ochranného i převodního článku pro zařazení do společnosti a v závěru dokazuje, že ve společnostech, kde rodina již nemůže zaručit svému členu získání plnohodnotného sociálního statusu, se drobí solidarita přirozených věkově heterogenních vztahů a vytvářejí se věkově homogenní skupiny, které částečně přejímají ztracenou funkci rodiny.

Druhá část prvního dílu, nazvaná *Mládež a společnost*, přináší čtyři statí věnované výhradně problému subkultury mladých. Američan Robert R. Bell vidí ve vytváření subkultury mládeže formu úniku a projev touhy po samostatnosti, po oddělení se. Uvnitř této subkultury vládne silná uniformita myšlení i jednání, strach před kritikou, konformita, a tak se vlastně subkultura jen nepatrně liší od vztahů panujících ve světě dospělých. Koheze těchto skupin je podporována a někdy přímo i vytvářena negativní reakcí okolí. Autoři Frederick Elkin a William A. Westley ozna-

čují současné diskuse o subkultuře mládeže za mýtus, který vznikl nesprávnou generalizací výzkumů prováděných v USA ve vyšších středních vrstvách mládeže velkoměst a upozorňují, že oni prováděli reprezentativní průzkum mládeže z předměstí a středních měst, a že ostré protiklady mezi rodiči a dětmi se zde vyskytly jen zcela výjimečně. Těmto názorům odporuje stať Fridricha H. Tenbrucka, který subkulturu mládeže považuje za významnou součást kultury celé společnosti, a částečně i příspěvek Helmutha Schelského, v němž poukazuje na specifikum subkultury německé mládeže a vytýká veřejnosti, že dílčí kultura mladých Němců z počátku tohoto století (tzv. Jugendbewegung) je dodnes kladena jako měřítko pro generace následující.

V části nazvané *Mládež v moderních společnostech* je optimisticky laděná stať T. Parsonse *Mládež ve skladbě americké společnosti*, v níž autor dokazuje, že domínující hodnoty dnešní americké mládeže jsou zcela stabilní. Jeho názory nepřímo potvrzuje i druhý Američan, R. Denney, upozorňující právě na nedostatek skutečných konfliktů v socializačním procesu mladých Američanů, na jejich rychlé přizpůsobení a až předčasnou integraci do světa dospělých.

Proti dnes na Západě tak oblíbené redukci tzv. krize mládeže na všeobecné psychologické problémy dospívání vystupuje Francouz Georges Lapassade v článku nazvaném *Rebelové bez programu*. To, co bylo v dřívějších společnostech skutečně jen pubertálním porušením přizpůsobivosti, stává se dnes všeobecnou revoltou proti všem formám společenské existence. Na příkladech ze Švédska, Francie i Západního Německa dokazuje, že tato revolta nemá žádné politické cíle, žádný program, že demonstrace mladých nejsou motivovány hledáním profitu, ale mají pouze primárně destruktivní charakter, aniž chtějí jakoukoliv změnu. Mládež sice klesá až k nihilismu, ale tento její nihilismus není znakem úpadku společnosti; je pouze důkazem, že revolta mladých je ve slepé uličce. A protože nemá žádný program, může sice společnost ohrožovat, ale nemůže pro dnešní svět nic vytvořit. Jako enfant terrible působí v tomto sborníku Ludwig von Friedeburg, jenž ve svém příspěvku škodolibě upozorňuje na to, jak si současní světoví sociologové mládeže vzájemně odporují, a že ti sociologové, kteří vycházejí z průzkumů velkých celků mládeže, jsou optimističtí, kdežto ti, kteří analyzují mladé lidi jako jednotlivce, oprávněně propadají pesimismu. Pod vlivem faktorů industriální společnosti, školy, snížení autority rodičů i časnějšího pohlavního dospívání nedochází k vytvoření autonomní, silné individuality, takže *dříve, než může dojít k spolupůsobení, dojde k přizpůsobení mladého člověka*. Symptomatické prý je, že „teenagerové“, kteří jsou dnes považováni za jakousi novou „Jugendbewegung“, mají své profesionální manažery a firmy jich využívají pro reklamu svých výrobků. Když byli